

Istorija

Kunigaikščio Algirdo pergalei skirta knyga išprovokavo diskusiją apie kultūrinį perversmą

Rūta Mikšionienė

2013-03-19 16:09

„Norėtūsi, kad šios knygos proga susidaręs kolektyvas – tapytojas Giedrius Kazimierėnas, meno istorikė Rasa Gečaitė ir fotografas Rimantas Dichavičius neišsiskirstytų, o duotų pradžią kokiam nors perversmui Lietuvoje. Nežinau, kaip jį pavadinti – Naujuoju Renesansu, Atgimimu ar kaip kitaip. Nes jie parodo, kad Lietuvoje galima kitokia kultūra, kitoks kultūros sričių bendradarbiavimas, kitokie santykiai nei iki šiol“, - karščiausiai filosofas Krescencijus Stoškus ir prisipažino, kad tos mintys jam net neleidę užmigti.

Į Vilniaus rotušėje surengtą knygos „Kelionė iš XXI į XIV a. su Giedriaus Kazimierėno „Algirdo pergale prie Mėlynųjų Vandenių“ pristatymą susirinkusiems žmonėms neteko nuobodžiauti. Ne mažiau nei kukli gausiai iliustruotos knygos kaina (tik 20 litų) daugelį stebino tai, kad leidinio pristatymas vyko ne salėje, o tradicinėje dailės parodų atidarymo vietoje - ant rotušės laiptų.

Tačiau nei neįprasta vieta, nei dėl milijoninių Vilniaus savivaldybės skolų rotušės pastate tvyrantis šaltis neatvėsino autorių ir jiems prijaučiančių istorijos bei meno mėgėjų džiaugsmo pagaliau sulaukus leidinio, kuriame istoriją bandoma sulydyti su vizualiuoju menu. Mat menotyrininkės R. Gečaitės knyga „Kelionė iš XXI į XIV a. su Giedriaus Kazimierėno „Algirdo pergale prie Mėlynųjų Vandenių“ yra pirmoji iš leidyklos „Versmė“ inicijuotos naujos leidinių serijos „Lietuvos istorija šiuolaikinėje dailėje“.

Algirdo pergalė minėta ir XVII amžiuje

„Leidyklos „Versmė“ vadovas Petras Jonušas be jokių projektinių lėšų ėmė įgyvendinti šį sumanymą. O aš jį pradėti ryžausi tik padrąsinta tapytojo G. Kazimierėno, kuris 2009 metais nutapė Lietuvoje unikalų paveikslą. Unikalus ne tik savo didžiuliu formatu, bet ir savo istoriniu svoriu“, - pradėdama sutiktuves kalbėjo R. Gečaitė.

Ji pasakojo, kad išleidus knygą ėmė rasti vis daugiau informacijos, susijusios su lietuvių kovomis su Aukso orda. Vienas įdomiausių atradimų - Teatro, muzikos ir kino muziejaus fonduose saugomas dokumentas, kurį parodė muziejaus direktorė Regina Lopienė. Tai lotynų kalba parašytas libretas vaidinimui, skirtam Algirdo mūšiui prieš Aukso ordą paminėti. Pats vaidinimas 1687 metais rodytas Vilniaus jėzuitų akademijos teatre.

„Man tai priminė pagal senąsias germaniškas sakmes sukurtą Nybelungo giesmę, kuri kompozitorių Richardą Wagnerį įkvėpė visam ciklą operų ir taip išgarsino germanų mitus. Pasirodo, ir mes dar XVII a. turėjome vaidinimus, skirtus Algirdo pergalei prieš totorius, kuriuose taip pat yra daug burtų, šmėklų ir dieviškoji valia. Ir šie vaidinimai buvo rengiami kasmet per Užgavėnes“, - sąsajas su europietiška istorijos sklaidos tradicija pabrėžė knygos autorė.

G. Kazimierėno paveiksle vaizduojama pergalė prie Mėlynųjų Vandenių taip pat svarbi ne tik Lietuvai, bet ir visam didžiuliam regionui - nuo Juodosios jūros iki Vakarų Europos. "Juk 200 metų - nuo Čingischano laikų iki šio mūsų - Rusijos žemės buvo valdomos tik tų valdovų, kuriuos skirdavo mongolų-totorių chanas", - pabrėžė R. Gečaitė.

Knygoje ji pirmiausia pakviečia skaitytoją į dailininko dirbtuvę, kur pats tapytojas pasakoja apie 9 metrų ilgio ir 3 metrų aukščio panoraminio paveikslo kūrimo iššūkius. O vėliau jau pačios R. Gečaitės tyrimas nukelia į XIV amžių. Menotyrininkės surinktus faktus iliustruoja to meto dailės, ikonų ir miniatiūrų vaizdai.

Mūsų jubiliejumi susidomėta Ukrainoje

"Šiomet sukanka 650 metų nuo Lietuvos didžiojo kunigaikščio Algirdo pergalės prie Mėlynųjų Vandenių. Tačiau šią datą pirmiausia pradėjo minėti ne kokios nors valstybinės institucijos ar istorikai, o visuomenė. Ja susidomėjo ukrainiečiai, Lietuvos lenkai, po to prisidėjo Lietuvos ambasada Ukrainoje ir galiausiai dalis lietuvių visuomenės. Keliais sakiniais galima pasakyti, kad Algirdas išgelbėjo rusėnus nuo šimtmečius trukusio engimo, o Europą - nuo islamizacijos. Lietuva tapo didžiule imperija, kuri buvo labai pakanti ją sudariusiems tautoms", - per knygos pristatymą kalbėjo tapytojas G. Kazimierėnas.

Jo manymu, į naująjį leidinį galima žiūrėti kaip į istoriją, praturtintą tapybos darbais. Kita vertus, galima čia matyti ir tapybos albumą, papildytą istoriniais tekstais. Beje, tekstai nėra labai lengvai skaitomi, nes gana sausai pateikti istoriniai šaltiniai ir yra ta medžiaga, su kuria susiduria istorikai ar menininkai, sumanę sukurti savo interpretacijas.

Tapytojas pabrėžė, kad tokios knygos, kuriose istorija sujungiama su menu, padeda mūsų istorijai lengviau ir giliau įsmigti į skaitytojų širdis.

Pasiūlė kurti kultūrinį-meninį judėjimą

Pristatyme dalyvavęs filosofas K. Stoškus knygos leidėjams pasiūlė sukurti grupę ar net naują kultūrinį-meninį judėjimą. Tokio judėjimo atsiradimo prielaidas jis nusakė trumpoje savo prakalboje: „Dar XIX a. filosofas Georgas Hegelis pareiškė, kad menas miršta. Ir daugybėje XX a. knygų rašoma, kad menas miršta. Ir jis iš tiesų miršta. Vienas meno teoretikas man pasakė, kad šiandien menas yra viskas, ką daro menininkai. Suprantate, kad jie daro labai daug ką, įskaitant ir fiziologinių poreikių tenkinimą.

Tačiau menas yra šiek tiek daugiau nei mostas, keiksmožodis, spaudymas, patyčios. Kas yra menas, parodo G. Kazimierėnas. Visa knyga išleista apie vieną kūrinį. O ką galima parašyti apie juodą kvadratą baltame fone arba atvirkščiai? Naująją knygą reikia skaityti. Nedaug šiandien yra žmonių, kurie dar gali skaityti paveikslą. Skaityti, kad suprastų ir priartėtų, kad pasijustų patekę į kitą pasaulį. O ne taip muziejiškai praeitų pro šalį, kaip daugybė pro mus praeinančių žmonių. Kaip geležinkelio stotyje ar oro uoste. Juk taip dabar žmonės praeina pro paveikslus.

Tegu ši knyga būna nauja pradžia - naujų paveikslų, naujų žiūrovų, naujo susibūrimo žmonių, kurie dar žino, kad menas yra kultūros reiškiny.